

ODNOS MED VODO IN DRUŽBO V SLOVENIJI

izr. prof. dr. MIHAEL BRENČIČ¹

*Aqua currit et debet currere ut currere solebat.
(Voda teče in naj še naprej teče tam, kjer je vedno tekla.)*

Justinijanov zakonik

Povzetek

Obdelana je problematika odnosa med vodo in družbo v Republiki Sloveniji. Voda po naravi kompleksnosti svojih odnosov z okoljem in družbo ustvarja številne interakcije, zato je ni mogoče obravnavati zgolj kot snov. Prikazane so različne kategorije razumevanja vode; materialnost, elementarnost in antropičnost vode. Obdelana so razmerja med strukturo države in vodo, med državljani in vodo ter odnos med stroko in vodo.

Ključne besede: antropičnost, država, državljani, elementarnost, materialnost, stroka, voda, vodna telesa

Abstract

Relationships between water and society in the Republic of Slovenia are discussed. By the nature of these relationships several interactions are established, and water can not be regarded as merely a compound. Different categories of water properties can be defined: materiality, elementality and anthropic nature. The relationships between the structure of the state and water, between citizens and water, and the relationship between the profession and water are considered.

Hach Lange, d. o. o. je hčerinsko podjetje istoimenske ameriško-nemške multinacionalke v Sloveniji z več kot 80-letno tradicijo na področju analize vode. Dolga leta izkušenj, izumi in kontinuiran razvoj so omogočili, da danes svojim kupcem po vsem svetu nudimo širok nabor *laboratorijskih, prenosnih in on-line izdelkov za analizo pitne, odpadne ali industrijske vode.*

Bogat nabor merilnih tehnologij zadovolji širok razpon zahtev. Vsi izdelki, tako za on-line nadzor kot za laboratorijsko analizo, nosijo pečat istega dobavitelja in so med seboj povsem združljivi. Svojim kupcem nudimo **najnaprednejše komunikacijske tehnologije**, ki omogočajo npr. umerjanje procesnih merilnih instrumentov neposredno s fotometrom v laboratoriju, **oddaljen nadzor** delovanja čistilne naprave, **optimizacije delovanja sistemov** in še veliko več.

Hach Lange, d. o. o., Fajfarjeva 15, 1230 Domžale

www.hach-lange.si, info@hach-lange.si, tel: 059 051 000, faks: 059 051 010

¹ Izr. prof. dr. Mihael Brenčič, univ. dipl. inž. geol., Oddelek za geologijo, Naravoslovnotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, in Geološki zavod Slovenije

1. UVOD

Voda je ključni vir za človekovo preživetje in razvoj, je nepogrešljiva za življenje in zdravje ter vzpostavljanje človekovega dostojanstva. Zaradi neprestanega ponavljanja izrek »Voda je vir življenja« zveni kot floskula, ki je v današnjem medijsko pregretem svetu izgubila svoj prvinski pomen. Kljub temu lahko ta izrek znova in znova zapišemo ne glede na to, kako se do vode obnašamo in kako z vodo ravnamo. Ostal bo vedno aktualen in kljub le nekaj besedam izraža bistvo človekovega odnosa do vode. Zaradi biološke danosti vode sta narava odnosa med posameznikom in vodo ter narava odnosa med družbo in vodo osrednji politični vprašanji sodobnosti, pravzaprav sta to ključni in osrednji politični vprašanji kateregakoli časa; v preteklosti, danes in v prihodnje. Žal teh vprašanj kot takšnih v širši družbeni razpravi ne razumemo in o njih na ta način redko razpravljamo; zaradi tega, ker je voda tako vsakdanja in samoumevna komponenta tistega, kar nas obdaja, in je tisto, od česar smo tako esencialno odvisni. Misliti in razumeti vodo ter misliti o vodi, je prav tako prvovrstno politično vprašanje, ne glede na to, v kateri točki začnemo premislek, in če je naš premislek o vodi še tako kompleksen in razvejan, je vedno njegov končni rezultat vodna bilanca; kakšne so razpoložljive količine vode (pri tem mislimo na količine v najširšem fizikalno-kemijskem pomenu, od volumna in mase do kemijskega stanja), kje so te količine vode in kdo ima do njih pravico ter zakaj.

Ko se sprašujemo, kakšen je odnos med vodo in družbo, si lahko to vprašanje zastavimo zelo široko ali pa se pri premisleku o tem omejimo. Ker ne želimo posegati v globalna razmerja med družbo in vodo, ostanimo le pri »domačem« razumevanju. V naslovu prispevka smo si zastavili nalogo, da bomo obravnavali ta odnos na ravni Slovenije, toda ali s tem analiziramo ta razmerja »le« na ravni države, to je Republike Slovenije, ali pa na ravni vseh segmentov družbe, ki niso zgolj država, temveč tudi tisto, kar ni artikulirano preko države, ampak na ravni geografije. Ali povedano drugače, kaj vse se na ravni odnosa med družbo in vodo dogaja v prostoru, ki ga označuje geografski pojem Slovenije. Ali o tem govorimo v kontekstu politične Slovenije, v kontekstu etnične Slovenije ali le o geografski Sloveniji?

Analiza odnosa med družbo in vodo je le težko objektivna, temelječa zgolj na dejstvih, kakor jih razumeta naravoslovje in tehnika, tudi če je preišljevalec doma iz teh logov. Takšen premislek je vedno obremenjen z vrednostnimi sodbami, te pa nikakor ne morejo biti absolutne in dokončne. Vrednostne sodbe so vedno posledica etičnih, političnih in ideoloških pogledov na probleme, pa čeprav ne etična, politična in ne ideološka komponenta niso definirane ter jasno artikulirane. Če delujemo kot strokovnjaki na področju vode (o tem več v nadaljevanju), smo kljub svoji »objektivnosti« izpostavljeni tistemu, kar se dogaja zunaj naše ožje specialnosti. Pri tem se nehote srečamo s problemom tega, da se s čim ne strinjamo ali pa imamo o tem svoje mnenje, ki je drugačno od prevladujočega, tudi zaradi tega, ker o tem vemo več, ali pa zato, ker si domišljamo, da o tem vemo več. Sistematičnost in analitičnost, ki sta nam z naravoslovno ali tehnično stroko privzgojeni, tako s sistematično organiziranim znanjem vede, ki ji pripadamo, kot tudi s kasnejšimi formativnimi izkušnjami, nas silita, da analiziramo in sistematiziramo tudi vprašanja nestrinjanja, ki segajo preko našega ožjega področja. Del teh premislekov, do katerih se je dokopal avtor prispevka v preteklosti med svojim profesionalnim delom hidrogeologa, strokovnjaka za podzemne vode, je na esejističen način prikazan v

nadaljevanju. Vsako od obravnavanih poglavij bi si zaslužilo samostojno obravnavo, zato je problematika tudi zaradi omejitve s prostorom predvsem nakazana.

2. KAJ JE VODA?

Če se želimo približati odgovoru na vprašanje, kakšen je odnos med vodo in družbo, moramo najprej odgovoriti na vprašanje: »Kaj je voda?« Na začetku 21. stoletja je to pravzaprav paradoksalno vprašanje, za katerega pa se izkaže, da ni zgolj retorično, kot nekakšen uvod v razpravo, ampak kljub enostavnosti odraža vso kompleksnost vode ter odnosov do nje. Tega vprašanja si tudi ne zastavljamo zaradi tega, ker ne bi vedeli, da je voda spojina, katere kemijski simbol je H_2O in ki je glede na svoje fizikalno-kemijske značilnosti skoraj idealno topilo; da je voda spojina s številnimi nenavadnimi lastnostmi, ki omogočajo, da se je na Zemlji razvilo ter znova in znova ohranilo življenje kljub številnim katastrofam v geološki zgodovini. Tudi zaradi tega ne, ker ne bi vedeli tega, kar vedo že otroci v vrtcu, da je to tekočina brez barve, vonja in okusa; čeprav v naravi in v okolju, v katerem živimo, ni nikoli takšna. Na to vprašanje moramo odgovoriti zaradi potrebe po tem, da lahko natančneje opredelimo svoj odnos do vode, zato da lahko začnemo opredeljevati in bolje razumeti zelo zapleten in kompleksen odnos družbe do vode.

Voda je spojina s številnimi fizikalno-kemijskimi lastnostmi, ki sta jih sodobna kemija in fizika natančno raziskali, vendar kljub stoletjem raziskav še vedno odkrivata njene do sedaj neznane lastnosti. A voda ni zgolj to, voda ima zaradi interakcij z živo in neživo naravo še številne druge lastnosti in značilnosti, ki jih ni mogoče meriti, med razmislekom o njej pa jih je možno deducirati ali inducirati. Pri tem nikakor nimamo v mislih interpretacij, ki jih podajajo sodobna psevdoznanstvena ali družbena gibanja, ki jih lahko, čeprav so med seboj zelo različna, stlačimo v koš, imenovan »New age«. V oklepaju lahko dodamo, da so takšne ali drugačne »novodobne« interpretacije vloge in pomena vode prav posledica njenih lastnosti v najširšem pomenu. Da bi se izognili morebitnim nesporazumom, je treba poudariti, da avtor prispevka trdno stoji na okopih dognanja naravoslovno-tehničnih ved o vodi. Kljub temu se je treba zavedati, da se tako naravoslovci kot tehniki pri širšem preišljevanju o vodi, ki so zunaj našega ožjega strokovnega področja, pogosto znajdemo na spolzkih tleh, kjer nam zlahka spodrsne.

Lastnosti vode niso zgolj tisto, kar lahko merimo. Ko govorimo o lastnostih vode, jih lahko v grobem razdelimo na tri skupine, nekatere od teh pa še na podskupine. Pri vodi govorimo o njeni *materialnosti*, *elementarnosti* in *antropičnosti*. Te lastnosti so med seboj povezane v vzročno-posledični liniji; materialnost vode pogojuje njeno elementarnost, njena elementarnost pa pogojuje njeno antropičnost. To je niz, ki bi ga lahko opredelili v pomenski verigi fizikalno – biološko – zavestno.

2.1. Materialnost vode

Pojem materialnosti vode izhaja iz antropologije. Orlove in Caton (2010) jo definirata kot fizikalne značilnosti vode, ki vplivajo na razmerja ljudi do telesa in okolja ter oblikujejo njeno

uporabo. V kontekstu materialnosti vode avtorja govorita tudi o elementarnosti (angl. elementality) in bistvenosti (angl. essentiality). Čeprav koncept materialnosti, kakor je definiran v antropološki literaturi, za potrebe naših premišljevanj ni povsem ustrezen, je odlično izhodišče za nadaljnji razmislek o tem, kaj je voda. Definicijo Orlovea in Catona lahko izkoristimo kot primerno izhodišče za preoblikovanje in nadgradnjo.

Fizikalno-kemijske značilnosti molekule vode H_2O v njenem čistem stanju brez katerih koli drugih raztopljenih elementov, molekul ali kompleksov ter prisotnosti snovi v suspenziji opredelimo kot *osnovno materialnost vode*. Vendar voda na Zemlji ni nikoli in nikjer prisotna v svoji čisti molekularni obliki. V naravi ni nikdar prisotna v svoji osnovni materialni obliki. Izjema so le strogo kontrolirani laboratorijski pogoji, ki pa so za presojo vode in razmišljanje o njej pomembni le toliko, da se zavedamo osnovne materialnosti vode. Odsotnost osnovne materialnosti vode na Zemlji je posledica tega, da je voda izredno dobro, rekli bi lahko, da je univerzalno topilo. Skorajda ni snovi, ki ne bi bila v vodi vsaj malo topna. To je tista njena materialna lastnost, zaradi katere je življenje na Zemlji nastalo in zaradi katere življenje tudi obstaja.

Če stojimo ob bregu reke ali jezera, pogosto rečemo, da stojimo ob vodi. Toda dejansko ne stojimo ob vodi v smislu njene osnovne materialnosti, ampak ob tistem, kar je voda zaradi svoje osnovne materialnosti v interakciji z drugimi snovmi v okolju povzročila. Ob bregu reke, jezera, morja imamo opraviti z drugačno vodo, kot je voda v svoji osnovni materialnosti. Materialnost vode, ki presega njeno osnovno materialnost, je tisto, kar opazujemo v rekah, jezerih in morjih ter drugih vodnih telesih. To njeno značilnost imenujemo *komplementarna materialnost vode*. Preprosto povedano, to je voda, kakor jo opažamo v vseh njenih pojavnih oblikah na Zemlji.

2.2. Elementarnost vode

Najprej se nekoliko dotaknimo pojmov elementarnost in element. Zasnova koncepta izvira iz starogrške filozofije, poznale pa so ga tudi ostale sočasne (vzhodnjaške) filozofije. V skladu s starogrškim razumevanjem snovi je materijo možno razgraditi na gradnike, dokler ne pride do snovi – materije, ki je ni mogoče več deliti. Tako pridemo do osnovnega gradnika ali elementa. Aristotel je v svoji Meteorologiji na podlagi razmislekov in teorije starejših grških filozofov opredelil štiri elemente: zemljo, ogenj, zrak in vodo. Novoveška znanost je to pojmovanje presegla in poglobila. Moderna kemija je redefinirala pojem elementa, in sicer kot kemijski element, to je tista snov, ki jo s kemijskimi postopki ni mogoče več razgraditi.

Z razvojem moderne kemijske analitike je bila voda z metodologijo in razumevanjem moderne znanosti detronizirana s položaja elementa. Kljub temu ostaja zanimivo vprašanje, zakaj je starogrška filozofija opredelila vodo kot element? Pri razumevanju opredelitve vode kot starogrškega elementa ne gre le za golo elementarnost, kakor jo razumemo danes v kemijskem pomenu, temveč za elementarnost v razširjenem pomenu. Starogrška filozofija je vodo razumela kot element, ki predstavlja temelj vsega. Ne le nečesa, kar omogoča nadaljnjo sintezo, temveč nečesa, kar omogoča povsem določene procese. S sodobnim premislekom bi to opredelili kot življenje v vsej svoji kompleksnosti.

Tudi v prihodnje bo življenje na Zemlji obstajalo, s človekom ali brez njega. Življenje bo na Zemlji prisotno, dokler bo prisotna tudi voda. Človek lahko z onesnaževanjem vode v naravnem okolju spravi tako daleč, da za njegovo rabo ne bodo več primerne in lahko zaradi tega v najbolj radikalni varianti povzroči svoje izumrtje. Toda ne glede na to, kakšno bo vodno okolje zaradi človekovega onesnaževanja v prihodnosti, bo vedno primerno za neko obliko življenja. Izkušnje kažejo, da se v še tako onesnaženih vodah vedno vzpostavi nekakšna oblika življenja. Že obstoječi kandidati za preživetje v takšem okolju so ekstremofilni organizmi, zaradi katerih se je kljub geološkim katastrofam, ki so se dogajale v najzgodnejšem obdobju po nastanku Zemlje, življenje periodično vedno znova vzpostavljalo.

Lastnost vode, ki znova in znova vzpostavlja in vzdržuje življenje na Zemlji, imenujemo *elementarnost vode*.

2.3. Antropičnost vode

Antropičnost je v svojem izhodišču filozofski koncept, ki se je razvil v kozmologiji in se ukvarja z razmerji med značilnostmi vesolja, torej sveta in obstojem inteligentnega, samozavedajočega se življenja. Ne ozirajmo se na razprave o ustreznosti tega koncepta in različnih definicij, ki izhajajo iz konsistentnosti v povezavi s formalno logiko, ki presegajo naš namen. Za naš razmislek uporabimo le tisti del tega koncepta, ki pravi, da samo takšno vesolje, kot je, omogoča obstoj samozavedajočega se uma. Razmišljanje lahko tudi zasukamo, mišljenje je možno samo zaradi tega, ker obstaja vesolje – svet takšen, kakršen je. Enak razmislek lahko uporabimo tudi pri vodi. Ta omogoča obstoj samozavedajočega se uma, mišljenje pa je mogoče le zaradi obstoja vode. Iz antropičnosti vode izvira vse tisto, kar v povezavi z vodo razumemo kot simbolno, kulturno, družbeno, socialno, ekonomsko idr.

Človek drastično posega v »delovanje« Zemlje kot sistema, spreminja snovne in energetske tokove. To se odraža v spremembah klime, s čimer se najizraziteje soočamo na globalni ravni, ker pa je Zemlja povezan sistem, se ti vplivi kažejo tudi drugod, čeprav se tega ne zavedamo tako kot sprememb v klimi. Človek je med drugim posegel v vodni krog, znatno je spremenil njegovo dinamiko in porazdelitev količin vode znotraj njega. Letno človeštvo s svojo dejavnostjo premesti večje količine snovi, kot jih premestijo naravni procesi z erozijo, kar ima za posledico preoblikovanje celih pokrajin. Kot je že pred skoraj sto leti ugotovil ruski geolog in filozof Vladimir Vernadsky, je človek geološki dejavnik. Njegova dejavnost bo ostala zapisana v geoloških arhivih, to je v kamninah in sedimentih, tako kot so ostale zapisane sledi dinosavrov in drugih živih bitij, ki so nekoč živela na Zemlji. Sodobna geologija zato govori o novi geološki dobi, imenovani antropocen.

Človekovo geološko vlogo omogoča dostop do virov energije, ker človek fizikalno gledano zaradi zakona o ohranitvi energije pretvarja obliko energije enega vira v drugo obliko energije, kar lahko imenujemo tudi ponor. Toda ali gre pri tem samo za energijo? Ne, vse to omogoča voda, bodisi tako, da je v takšni ali drugačni obliki uporabljena kot transportni medij ali kot medij, znotraj katerega se ti procesi odvijajo. Zaradi tega se vsi ti procesi in dogodki konceptualno gledano odvijajo znotraj vodnega kroga, ki se spreminja posledično s časom. Ta odnos opredelimo kot vzajemno povratno zanko med delovanjem vode in človeka; človek vpliva na

vodni krog in vodni krog vpliva na človeka. Sodobna hidrološka znanost je to prepoznala kot koevolucijo človeka in vodnega kroga (Sivapalan idr., 2012); nekoliko poenostavljeno povedano, človeštvo spreminja vodni krog in vodni krog vpliva na človeštvo. Brez evolucije v vodnem krogu ni evolucije človeštva. Do koevolucije vodnega kroga in človeštva pa prihaja prav zaradi antropičnosti vode.

2.4. Med teorijo in prakso

Zakaj je bilo treba ob obravnavi odnosa med vodo in družbo opraviti tako temeljit premislek o tem, kaj je voda? Ker je ena od temeljnih značilnosti odnosa med vodo in družbo prav ne-razumevanje tega, kaj je voda v vsej svoji kompleksnosti. Voda ni zgolj spojina, voda ni zgolj živilo, voda ni zgolj komponenta okolja, ki nas včasih tudi ogroža, voda je več kot to. Voda je entiteta, ki predstavlja in povzroča kompleks vzrokov in posledic zelo širokega spektra.

Če smo žejni, vstanemo in si, vsaj v Sloveniji, natočimo vodo iz pipe. To je samoumevno dejanje, ki skorajda meji na Pavlov pogojni refleks, vodo pijemo in se o njej ne sprašujemo. Zakaj in kdo je tisti, ki nam omogoča, da iz pipe teče zdravstveno neoporečna pitna voda? Poplave v Sloveniji so pogost pojav in vedno, kadar pride do njih, ne glede na to, za kakšno pojavno obliko poplave gre, se v medijih vsuje plaz obtožb čez državo, ki spet ni pravočasno poskrbela za protipoplavne ukrepe. Toda kdo je tisti, ki bi moral ukrepati? Ali bi ta, ki je odgovoren, moral ukrepati pred tem ali po dogodku? Ali pa bi sploh moral ukrepati, saj so poplave vendar pojav, ki ga ni mogoče v celoti preprečiti? Velik del družbenega prihodka v Sloveniji ustvarijo naravna zdravilišča, od poletja pa do zime se v njih tarejo množice kopalcev iz domovine in tujine. Toda ali se med tem, ko se v poletni vročini hladimo v prijetno osvežujoči vodi ali ko pozimi počasi plavamo v topli vodi, zunaj pa reže bridek mraz, sprašujemo, od kod prihaja voda, v kateri uživamo, ali se sprašujemo, kakšne posledice ima naš užitek. Ustrezni sanitarni pogoji so temelj solidnega standarda ter dostojanstvenega življenja. Toda ali se vprašamo, kam je odtekla umazana voda, ki smo jo zlili v korito. Voda je pač nekam odtekla, stran od nas.

Verjetno bi lahko še naštevali takšne ali drugačne konfliktne ali pa samoumevne situacije, povezane z vodo, o katerih se ne sprašujemo. Ali je voda, ki priteče iz pipe, enaka vodi, ki nas poplavi, ali je voda, v kateri plavamo, enaka vodi, ki odteče po kanalizacijskih ceveh? Ali so to različne vode, pa jih z eno besedo poimenujemo samo zaradi tega, ker ne poznamo boljšega izrazoslovja? Ali pa gre samo za eno samo vodo, ki je tako kompleksna in je zaradi tega ne obvladujemo?

Odnos med vodo in družbo ni le odnos med »samo« vodo in družbo, je odnos med vodo, katere značilnosti so kompleksne - polikavzalne ter polivalentne, in zdi se, da vzpostavljamo odnos do vsake od teh značilnosti vode posebej, celote pa ne znamo, ne moremo ali nočemo razumeti. Ta kompleksnost se izkazuje v odnosu države do vode, v odnosu državljanov do vode in v odnosu stroke do vode.

3. VODA IN DRŽAVA

Država do vode, hote ali nehote, vzpostavlja svoj odnos. V to jo silita njeno naravno okolje in narava njenega delovanja. Tako kot druge države tudi Republika Slovenija pri tem ni nobena izjema.

Ob zamenjavi vlade vladajoča koalicija na začetku mandata dopolni Zakon o Vladi Republike Slovenije, v katerem v skladu s svojimi načrti in vizijo določi organizacijsko delovanje vlade in ministrstev. Organizacija dela se od vlade do vlade nekoliko razlikuje, včasih se pod pezo varčevanja in učinkovitosti ministrstva združujejo, včasih pa spet razdružujejo in reorganizirajo, ker se predhodne organizacijske oblike iz takšnih ali drugačnih razlogov niso izkazale za ustrezne. Ne glede na takšno organizacijsko spreminjanje vladne organiziranosti se vladovanje (angl. governance) vodi s časom v okviru delovanja različnih vlad Republike Slovenije znatno ne spreminja. Kdo v Republiki Sloveniji je odgovoren za vodo? Voda v Republiki Sloveniji nima enega skrbnika ali samo enega ministrstva, ki bi se ukvarjalo z njo in bilo odgovorno zanjo. To dejstvo nam pokaže, da vode v Republiki Sloveniji z upravnega in upravljalnega vidika ne obravnavamo kot ene same entitete. Vodo razumemo kot polikavzalno, to je z različnimi posledicami in interakcijami, zato je pristojnost nad njo razpršena po različnih ministrstvih in agencijah. Odgovornost v odnosu do vode v Republiki Sloveniji je deljena. Zaradi tega v odnosu do nje prihaja do sektorskih interakcij, te pa imajo zaradi svoje narave vedno za posledico konfliktnost, ki se odvija na različnih ravneh. V skladu z naravo države in njenih organov se ti konflikti bolj ali manj uspešno razrešujejo z raznovrstnimi pristopi.

3.1. Struktura vlade in voda

Pristojnosti za vodo znotraj delovanja Vlade Republike Slovenije lahko razdelimo v dve skupini, v prvi skupini so ministrstva, ki nosijo večino in najpomembnejše pristojnosti. V tej skupini so: Ministrstvo za okolje in prostor, Ministrstvo za zdravje in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. V drugi skupini so ministrstva, ki se z vprašanji vode srečujejo, a so zanje ta vprašanja sporadična in znotraj svoje organizacijske sheme nimajo posebnih teles ali pisarn, ki bi se ukvarjala z vodo neposredno. Kot bomo pokazali v nadaljevanju, se s problematiko voda na posreden način ukvarja večina preostalih ministrstev v sestavi Vlade Republike Slovenije.

Ministrstvo, ki se ukvarja z najširšim vidikom vladovanja vodi v Republiki Sloveniji, je Ministrstvo za okolje in prostor. V okviru tega ministrstva so pristojnosti, ki izhajajo iz pojavljanja vode v naravi, okolju in prostoru. Pri tem velja opozoriti, da je takšna delitev pojavljanja vode pogojno sprejemljiva z administrativnega vidika, vsekakor pa je problematična z vidika razumevanja vode in vodnega okolja. Za vprašanja pitne vode in za zdravstveno ustreznost živil, v katerih se nahaja voda, je pristojno Ministrstvo za zdravje. Morda manj znan, a prav tako pomemben vidik vladovanja vodi, je v pristojnosti Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, ki je neposredno odgovorno za vprašanje mineralnih in izvirskih vod, posredno pa tudi za vrsto drugih vidikov vode in vodnega okolja, saj je voda pomemben del številnih prehranskih proizvodov in temelj kmetijske pridelave. Pri tem naj omenimo predvsem probleme v povezavi s sušo in namakanjem.

Od ostalih ministrstev, ki se srečujejo z vodo, velja najprej omeniti Ministrstvo za obrambo, ki je odgovorno za vprašanja različnih nesreč in katastrof; voda je eden od pomembnejših generatorjev naravnih tveganj in nesreč. Ker je pomemben delež gospodarskih dejavnosti v Sloveniji neposredno odvisen od vode (npr. zdraviliški turizem), se z vprašanji vode srečuje Ministrstvo za gospodarstvo; izkušnje kažejo, da to vodo obravnava predvsem kot surovino. Energetika je v pristojnosti Ministrstva za infrastrukturo, voda je pomemben del tako imenovanih obnovljivih virov, kamor sodijo hidroelektrarne in izraba geotermalne energije. Pomemben vpliv na družbeno relevantnost vode bi moralo imeti tudi Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, pod okvir katerega sodijo raziskave in razvoj. Žal lahko ugotovimo, da raziskave vode in vodnega okolja iz lastnih virov skorajda niso več financirane. Skoraj vse novo znanje, ki ga v povezavi z vodo generiramo v Sloveniji, je vezano na evropske projekte. Tudi Ministrstvo za zunanje zadeve se vprašanjem v zvezi z vodo ne more izogniti. Republika Slovenija je hkrati vzvodna – povirna država, kot tudi nizvodna država. Tako preko vode prihaja do interakcij s sosednjimi državami in na podlagi tega smo zavezani k ravnanju, ki izhaja iz mednarodnih sporazumov (konvencije Združenih narodov), dvostranskih sporazumov (npr. delovanje Dravske in Murske komisije v povezavi z Republiko Avstrijo) in iz večstranskih sporazumov (npr. sporazum o Savskem bazenu). Pred leti je Ministrstvo za zunanje zadeve tudi vodilo iniciativo, da bi se z različnimi vprašanji, povezanimi z vodo, izboljšala tudi globalna prepoznavnost Republike Slovenije. Presenetljivo, z vprašanjem vode se je nedolgo tega moralo srečati tudi Ministrstvo za kulturo, ko je prišlo do spora o upravljanju z Rudnikom živega srebra v Idriji, ki sodi pod UNESCO-vo kulturno dediščino, ker je obstoj rudnika v veliki meri odvisen od uspešnosti dreniranja vode v rudniku. Nedvomno bi tudi pri ostalih ministrstvih, ki jih nismo navedli, našli še kakšno povezavo z vodo.

3.2. Zakonodaja

Država svoj odnos do vode ureja na podlagi zakonodaje. Analiza družbene relevantnosti zakonodaje, povezane z vodo, presega okvir tega prispevka, vsekakor pa je to kompleksna in zanimiva problematika, ki sega preko pravniške obravnave. Dotaknimo se na kratko le diverzitete in zapletenosti ter medsebojne prepletenosti zakonodaje, ki ureja odnos družbe do vode. Zakonodaja o vodi ima v centralni Evropi že zelo dolgo tradicijo. Voda in relacije do nje so zapisane že v prvih kodifikacijah prava, na primer že v Justinijanovem zakoniku. V večini držav je bil odnos do vode podrobneje opredeljen v 19. stoletju. Avstro-Ogrska je za avstrijski del države leta 1869 sprejela prvi Zakon o rabi, usmerjanju in obrambi pred vodami, nato pa so bili sprejeti še posamezni deželni zakoni. Kasneje so bili ti zakoni dopolnjeni ali pa so bili sprejeti novi. Tej praksi so bolj ali manj uspešno sledile vse države naslednice, ki so kasneje nastajale na tem območju. Vse do Republike Slovenije, ki je na tem področju sprva podedovala zakonodajo socialističnega sistema, kaj kmalu pa je vsakdanja praksa zahtevala sprejem nove, aktualnejše zakonodaje. Glavna spodbuda za razvoj na področju zakonodaje v povezavi z vodo je bilo približevanje Evropski uniji. Ta je leta 2000 sprejela Evropsko okvirno direktivo o vodah, ki temelji na načelih integriranega upravljanja vodnih virov (angl. Integrated Water Resources Management – IWRM), do vstopa v Evropsko unijo leta 2004 jo je Slovenija morala vključiti v svoj pravni red. Tako je bil leta 2002 sprejet Zakon o vodah. Brez zadržkov lahko zapišemo, da je sprejem načel te direktive v slovenski pravni red pomembno prispeval k razvoju številnih strokovnih področij in ne nazadnje ustvaril kar nekaj delovnih mest. Iz zahtev

Zakona o vodah in tudi direktive neposredno ter iz sestrskih direktiv se je razvila vrsta zakonskih in podzakonskih aktov.

Poleg zakonodaje, ki izhaja iz implementacije Evropske okvirne direktive o vodah, imamo še vrsto druge zakonodaje, ki ureja vprašanje odnosa do vode in ki prav tako izvira iz vrste drugih evropskih direktiv (npr. iz Direktive o kakovosti vode, namenjene za prehrano ljudi, ali pa iz Direktive o mineralnih vodah ipd.). Točne evidence o tem, koliko zakonskih in podzakonskih aktov, ki urejajo vprašanja, povezana z vodo, imamo v Sloveniji, ni. A nesporno je, da je ta zakonodaja izredno zapletena, tako zelo, da so za tolmačenja posameznih področij te zakonodaje in njeno implementacijo potrebni specialisti, ozko usmerjeni strokovnjaki. Ta zakonodaja se z nadaljnjim razvojem še naprej diverzificira in postaja kljub želji po poenostavitvi in nekaterim naporom v tej smeri vedno bolj kompleksna in zapletena, s tem pa tudi nepregledna. Pojavljajo se težave pri usklajenosti te zakonodaje v vertikalni in horizontalni smeri. V vertikalni smeri pogosto nastopijo težave pri hierarhiji odnosov, v horizontalni smeri pa se pogosto dogaja, da posamezne veje zakonodaje drugače razumejo naravne entitete ali tehnološke entitete. Primer tega je, da je treba isto vrsto pojavljanja vode v naravi obravnavati drugače v enem sklopu zakonodaje kot v drugem sklopu.

Ob omembi zakonodaje v odnosu do vode ne moremo mimo ustavnega zakona, ki je v novembru 2016 vpisal človekovo pravico do pitne vode v ustavo. To je nedvomno zakon, ki je bil do sedaj v državnem zboru sprejet z najvišjo stopnjo soglasja, po konsenzu ga verjetno prekaša le še odločitev za osamosvojitve. Nesporno je to pomemben civilnodružbeni dosežek, vendar v obliki, kot je sprejet, sproža več vprašanj kot odgovorov. Več kot pol leta po njegovem sprejemu se nelagodje v strokovnih krogih kaže tudi v tem, da v javni razpravi še ni nobenih osnutkov zakonskih in podzakonskih predpisov, ki bi zahteve ustavnega zakona prevajale tudi v vsakdanjo prakso. Prav tako razen sporadičnih okruškov na nekaterih strokovnih posvetovanjih na to temo ne teče nobena javna razprava.

Le na kratko se dotaknimo vzrokov za kompleksnost in naraščajočo diverzifikacijo zakonodaje, povezane z vodo, in pravzaprav vse zakonodaje, ki se nanaša na okolje – naravo. Slovenski pravni red v veliki meri sledi germanski pravni tradiciji, za katero je značilna visoka stopnja normiranosti. Iz tako zasnovanega pravnega reda sledi tudi predpostavka, da so relacije, ki jih regulirajo pravna pravila, postavljene v vzročno-posledično verigo, ki jo je možno predvideti vnaprej ter jo opredeliti. Morebitna odstopanja od te predvidene vzročno posledične verige so razumljena kot odstopanja od pravil, ki jih je treba regulirati in omejiti, v primeru znatnega odstopanja pa tudi sankcionirati. Zakonodaja, ki se ukvarja z vprašanji vode v najširšem pomenu besede, je vedno zakonodaja, ki bolj ali manj neposredno obravnava razmerja med človekovimi dejavnostmi in naravo – okoljem. Zato je takšna zakonodaja vedno odraz aktualnega strokovno-znanstvenega razumevanja narave – okolja. Zaradi narave znanstvenoraziskovalnega in strokovnega dela je zakonodajno normiranje vedno korak ali dva za aktualnim razvojem znanja (ne glede na to, ali v nekem predpisu piše, da je treba uporabljati najboljšo razpoložljivo tehnologijo ali zadnje dosežke stroke). Tako velja tudi v povezavi znanja z vodo in prenosom tega znanja v zakonodajo. Pri zakonodajni obravnavi razmerja med človekovimi dejavnostmi in naravo – okoljem se je treba zavedati še kompleksnosti razmerij, ki jih ni mogoče v celoti predvideti vnaprej. Tako je na primer z nekim podzakonskim aktom nemogoče

predvideti vse dogodke in situacije v povezavi s potencialnim onesnaženjem vode, ki bi se lahko pojavile znotraj vodnih teles, ki nastopajo na območju Slovenije.

Zaradi narave našega pravnega sistema in reda skušamo vse možne situacije predvideti vnaprej, kar pa je zaradi kompleksnosti sistema v odnosu človek okolje – narava nemogoče. V okolju – naravi lahko relacije med posameznimi komponentami opredelimo kot nelinearne, to je kot takšne, kjer enak impulz in ponovljen impulz ne sprožita nujno tudi enakega odziva. To še toliko bolj velja za odnos med človekovimi dejavnostmi in okoljem – naravo. To nas privede do tega, da so pravila v zakonodajnem odnosu človekovih dejavnosti do okolja – narave in v našem primeru do vode *a priori* neuravnoteženo normirana. Okoljski problemi in nesreče, ki smo jim bili priča v zadnjem času, so najverjetneje prav posledica te neuravnotežene normiranosti.

Neuravnoteženo normirani sistem pravnih pravil vsebuje tako pravila, ki so podnormirana, kot pravila, ki izkazujejo prenormiranje. V težnji, da bi bili v sistemu norm čim bolj natančni, nizamo številna pravila, ki skušajo zajeti tudi izjeme, zato je teh norm veliko in postanejo nepregledne. Ker pa smo v našem razumevanju okoljskih – naravnih sistemov in s tem tudi vode zaradi obsega znanja vedno omejeni, vseh možnih razmerij in stanj, ki se pojavijo, ne moremo zajeti. Tako imamo za določena razmerja na voljo zelo veliko norm, za druga razmerja pa premalo. Znajdemo se v situacijah, ko se na eni strani zaradi obilice norm in pravil ne moremo odločiti, na drugi strani pa v situacijah, ko je pravil premalo in se prav tako ne moremo kvalificirano odločiti. V primeru slednjih vedno obstaja dvom o pravilnosti sprejetih odločitev.

Idealno zakonodajo, ki bi urejala področje voda v najširšem pomenu, bi lahko opredelili kot tisto, ki je uravnoteženo normirana. Vendar takšnih predpisov ni mogoče uveljaviti, dokler bo celoten pravni red temeljil na natančni normiranosti. Takšna zakonodaja s področja interakcije med človekovo dejavnostjo in okoljem – naravo, torej tudi vodo, je možna le v primeru spremembe teh splošnih in temeljnih načel pri vzpostavljanju zakonodaje, ali pa vsaj na ožjem področju okoljske zakonodaje. Spremeniti je treba razmerja med odgovornostjo zavezancev in zapisanimi pravnimi normami. Te je treba premakniti od taksativno napisanih (tehničnih) norm proti splošno veljavnim bolj ali manj odprtim načelom. Le tako se bo možno prilagoditi kompleksnosti razmerij, ki jih ustvarjajo voda in njene interakcije.

3.3. Tok vode skozi državo in družbo

Če struktura ministrstev v Republiki Sloveniji odraža vse bistvene vidike delovanja države in družbe, lahko vidimo, da je voda tako rekoč prisotna povsod, zato se vprašanjem in problemom, ki se povezujejo z njo, ni mogoče izogniti na nobenem področju. Če govorimo o vodnem krogu in o tem, kako se voda giblje v naravi, bi lahko podobno prispodobo uporabili tudi o toku vode skozi družbo in tudi o toku vode skozi državno upravo in administracijo, čeprav je to le navidezni tok. Podobne koncepte navidezni tokov iz literature že poznamo, na primer pri trgovanju s kmetijskimi, pa tudi z drugimi pridelki, kjer dobesedno govorimo o navidezni ali virtualni vodi.

Pri obravnavi odnosa med vodo in državo se seveda zastavi kritično vprašanje, ali je ureditev vprašanj v povezavi z vodo v Republiki Sloveniji ustrezna ali ne. Ali lahko obstoječi sistem kri-

tiziramo, v celoti ali v samo nekaterih delih, ali pa takšna kritika morda sploh ni potrebna? Ali bi voda potrebovala agencijo ali neki drug organ, ki bi se v celoti ukvarjal z vprašanji vode in ne le s posameznimi segmenti? Organ, ki ta vprašanja do neke mere že pokriva, je Direkcija za vode Republike Slovenije, ki je organ v sestavi Ministrstva za okolje in prostor. Kljub temu lahko ugotovimo, da je njeno delovanje relativno ozko; teža njene dejavnosti je predvsem na področju urejanja površinskih voda, posega tudi na področje podzemnih voda, predvsem pa je zavezana tistim dejavnostim, ki izhajajo iz določil Zakona o vodah. Izven določil Zakona o vodah ni organa, ki bi se ukvarjal z drugimi vidiki vode. Verjetno bi v Republiki Sloveniji potrebovali neko koordinacijsko telo, ki bi bilo zadolženo za oblikovanje politike do vode v širšem pomenu in ne le v prostorsko okoljskem smislu.

4. VODA IN DRŽAVLJANI

Če razmišljamo o odnosu med vodo in državo, moramo v skladu z uveljavljeno (družboslovno – filozofsko) tradicijo razmišljati tudi o drugem polu države, to je o ljudstvu – državljanih, ki tvorijo to državo, in njihovem odnosu do vode.

Če zasledujemo svetovno literaturo, ki se ukvarja z različnimi družboslovnimi in humanističnimi raziskavami o odnosu do vode in njenem pomenu (mimogrede, ta literatura je izredno bogata, medtem ko v slovenščini zasledimo komaj kaj del s tega področja), bomo ugotovili, da je ta odnos do vode v Sloveniji nekoliko drugačen, morda celo nenavaden. Verjetno smo eden redkih narodov, ki ima star ljudski pregovor: »Voda še za v čevelj ni dobra.« Čeprav so bile v nekaterih predelih Slovenije v preteklosti težave z oskrbo z vodo (ponekod še vedno niso v celoti odpravljene), v splošnem velja, da je za območje, na katerem živimo, značilno obilje vode. In takrat, ko je nečesa preveč, do tega ne vzpostaviš pozitivnega in afirmativnega odnosa, ampak je to nekaj, kar je samoumevno, kot zrak, ki ga dihamo.

Ljudstvo v Sloveniji se do vode obnaša prav na ta način. Voda je samoumevna. Samoumevno je, da imamo doma na razpolago zdravstveno ustrezno pitno vodo. Samoumevno je, da na osebni in poslovni ravni uporabimo toliko vode, kot mislimo, da jo potrebujemo. Samoumevno je, da je voda brezplačna. Samoumevno je, da je voda moja. Samoumevno je, da kanalizacija deluje. Samoumevno je, da se lahko kopamo kjerkoli. Samoumevno je, da lahko peremo avtomobil ob reki. Samoumevna je zaščita pred poplavami, zato lahko gradimo kjerkoli. Samoumevno je ...

In ker je vse to samoumevno, je ljudstvo zelo nestrpno do tega, kadar ta samoumevnost ni izpolnjena. Voda iz pip je zanič, zato moramo kupovati ustekleničeno vodo (zaradi tega njena proizvodnja v Sloveniji še vedno raste). Voda je predraga in neprestano jo dražijo. Vode bo zmanjkalo, samo še vprašanje časa je, kdaj se bodo pipe posušile. Neprestano nam omejujejo dostop do vode, pa še tisto, kar je imamo, nam bodo odvzeli ter prodali tujim korporacijam in multinacionalkam. Iz kanalizacije neprestano smrdi, čistilne naprave pa onesnažujejo še bolj, kot je bilo onesnaženo pred tem, ko jih še ni bilo, pa tako ali tako predstavljajo samo strošek. Kopati pa se skorajda nikjer več ne moreš. En avto pa bi se že lahko opral ob vodi, saj eden ni nobeden. Država spet ni poskrbela za poplavno varnost in njene službe spet niso poskrbele za čiščenje korit vodotokov. In tako dalje in tako dalje.

Kar smo nekoliko karikirano zapisali v prejšnjih dveh odstavkih, je le kratek povzetek tega, kar najdemo na forumih pod novicami na novičarskih spletnih portalih, ko se tam pojavi kakšen članek v povezavi z vodo. Vsekakor spletni portali niso veren in reprezentativen vzorec javnega mnenja, kljub temu pa dokaj dobro odražajo realnost problemov v zvezi z vodo.

Vprašanja, povezana z vodo, so vedno zelo aktualna, vendar odgovori nanje pogosto niso kvalificirani ali pa so celo povsem napačni. Tudi raven znanja v povezavi z vodo je dokaj slaba. S takšnimi trditvami se nehoti postavljamo na stališče, da je naše mnenje pravilno in relevantno, vendar pri tem nimamo v mislih toliko ustreznosti in pravilnosti informacij, ki so v javnem obtoku, kot način reševanja teh problemov in odgovorov na ta vprašanja.

V Sloveniji smo z uveljavitvijo Evropske okvirne direktive o vodah privzeli tako imenovano integrirano upravljanje vodnih virov – IWRM. Temeljna komponenta takšnega pristopa je tudi sodelovanje deležnikov na vseh ravneh upravljanja vodnih virov. Podobne pristope v povezavi z vodo bi bilo treba uveljaviti tudi takrat, ko problematika sega zunaj gospodarjenja z vodnimi viri. Smelo in brez slabe vesti lahko zapišemo, da sodelovanje med deležniki po načelih IWRM-ja v Sloveniji ne deluje. Zakon o vodah, ki je bil sprejet leta 2002, je temu vprašanju posvečal posebno pozornost. Določal je delovanje tako imenovanih konferenc za vode, katerih naloga je bila »... omogočanje vpliva lokalnih skupnosti, imetnikov vodnih pravic in nevladnih organizacij na upravljanje voda ...«. V dopolnitvah zakona iz leta 2012 so bile te določbe črtane in od takrat dalje tega mehanizma Zakon o vodah ne pozna več in se ga v takšni ali drugačni obliki tudi ne izvaja. Ob pripravi zadnjega Načrta za upravljanje z vodami – NUV se je razpravo s strokovno javnostjo sicer opravilo, vendar je bila ta razprava daleč od tega, kakršna bi morala biti v skladu z načeli IWRM-ja participacija javnosti pri pripravi takšnega načrta. Sodelovanje javnosti pri pripravi NUV-a ni pomembna zgozlj z vidika priprave samega načrta, temveč tudi z vidika širšega sodelovanja ljudstva – državljanov pri odločanju v povezavi z vodo, predvsem pa pri njeni zaščiti. Le z ustreznim pretokom informacij, kar pa je možno le z aktivnim sodelovanjem ljudi, se bo dvignila raven zavedanja o teh problemih in s tem tudi izobraženost v povezavi z vodo.

5. VODA IN STROKA

Ko obravnavamo odnos med družbo in vodo, je ena od ključnih relacij za razumevanje tega odnosa relacija do stroke, ki se srečuje in ukvarja z vodo, in kako stroka razume vodo. V splošnem je stroka tista, ki razume probleme, predvsem pa naj bi jih znala reševati objektivno, učinkovito in neodvisno od vsakdanjih družbeno pogojenih razmerij. Vendar je takšno gledanje naivno. Neredko zasledimo izjavo pomembnih politikov, da je neko vprašanje v celoti usklajeno s stroko, in prav tako neredko se strokovnjake na različnih ravneh obravnava kot objektivne in neodvisne. Toda ali je res tako? Kdo in kaj je stroka? Ali je to posamezna znanstvena ali tehnična disciplina, ki se ukvarja z vodo? Ali pa je to več disciplin, ki se ukvarjajo tudi z vodo in se pri tem srečujejo v okviru različnih družbeno pogojenih interakcij? Ali je strokovnjak posameznik, ki ima sebe za kompetentnega, ali je to nekdo, ki mu kompetence priznavajo drugi? Ali je stroka skupnost posameznikov, ki imajo enako izobrazbo, ali pa je stroka formalno ali neformalno združenje posameznikov z enakimi strokovnimi – usmerjenimi interesi?

V Republiki Sloveniji pojem enotne stroke, ki se ukvarja z vodo, ne obstaja, tudi če se na to kdo sklicuje. Prav tako ne obstaja formalna kvalifikacija, na podlagi katere bi se lahko nekdo ukvarjal z vodo. Obstaja le neformalna skupnost ljudi, ki jih kot strokovnjake različnih strokovnih profilov določa njihova izobrazba ter njihovo ukvarjanje z vodo, ali pa jim strokovno odličnost na tem področju na podlagi njihovih izkušenj priznavajo drugi, to je tako laična kot tudi strokovna javnost. V Sloveniji pogosto naletimo na pojem vodarska stroka ter na pojem vodarja. Na oba pojma se sklicuje tudi politika v zvezi s politiko do vode. Ali je pri tem mišljena enotna stroka, ki se ukvarja z vodo v vseh njenih segmentih? Etimološko bi besedo vodarstvo razložili kot stroko, ki se ukvarja z vodo, in kot vodarja tistega, ki se ukvarja z vodo. Vendar to drži le deloma. Tradicionalno je v Sloveniji to poimenovanje namenjeno gradbeni stroki, ki se ukvarja z vodo, predvsem z urejanjem vodotokov in drugih vodnih teles površinskih vod. V ta okvir sodi tudi hidrotehnika. V zadnjih desetletjih se je to pojmovanje razširilo še na tako imenovano okoljsko gradbeništvo, to je na gradbeniške posege pri sanaciji določenih okoljskih problemov. Vsekakor pa je ta segment ukvarjanja z vodo le del zelo širokega spektra strokovnih problemov, ki se povezujejo z vodo in ki jih gradbeništvo ne pokriva. Zato je nujno potrebno sodelovanje med različnimi strokami, katerih znanstveni izvor je raznolik.

Zaradi narave vodnega kroga, v katerem so posamezne komponente soodvisne, mora posamezni strokovnjak posegati tudi na sosednja področja, kjer se srečuje z drugimi strokovnjaki. Takšno križanje strok na presečnih območjih izboljšuje in bogati znanje o vodi, hkrati pa ustvarja konflikte, ki so praviloma ustvarjalni, včasih pa tudi zaviralni. To zaviranje je lahko najprej posledica medsebojnega nerazumevanja jezika različnih strok, kar je predvsem posledica odsotnosti ustrezne in vzajemno razumljene terminologije, to pa vodi v mimobežno komunikacijo ter razpršitev energije in sredstev, namenjenih reševanju problemov. Zaviralni momenti razvoja so zelo pogosto tudi posledica apriornega konfliktnega odnosa med strokami. Stroke in disciplinarne znanosti, tudi tiste, ki se ukvarjajo z vodo, pri tem niso izjema, predstavljajo »interesne« skupnosti z ozko in pogosto zelo jasno izraženo željo po nadzoru vanju materialnih in ekonomskih virov ter svojega družbenega vpliva. Vprašanje upravljanja in gospodarjenja z vodo in vodnim okoljem predstavlja relativno široko nišo, v kateri se učinkovito ugnezdi interesi posamezne skupnosti. Morda se tega dejstva v Sloveniji premalo zavedamo. Drobljenje pri upravljanju in gospodarjenju s komponentami vodnega kroga zaradi uveljavljanja interesov posameznih strok povzroča širšo družbeno neučinkovitost in nepotrebne stroške. Hkrati ima uveljavljanje interesov različnih strok za posledico, da so nekateri segmenti upravljanja vodnega kroga, če že ne zanemarjeni, pa vsaj potisnjeni na stranski tir in deležni manjše finančne ter upravljalvske podpore (Brenčič, 2017).

6. SKLEP

Ne glede na izobilje vode v Sloveniji (na ravni države, ne pa tudi v vseh njenih posameznih pokrajinskih enotah) so vprašanja vladovanja in upravljanja z vodo (v najširšem pomenu) pomembna. V prispevku smo se dotaknili nekaterih razmerij med vodo in družbo, ki se pojavljajo tako v globalnem merilu kot na ravni Republike Slovenije. Premislek o teh razmerjih temelji na izkušnjah avtorja, ta razmerja pa bi bilo treba podrobneje raziskati tudi z empiričnimi raziskavami. Pri teh zaostajamo za drugimi državami in družbami, ne le na področju družboslov-

no-humanističnega razumevanja odnosa med vodo in družbo, temveč tudi na tistem področju raziskav o vodi in vodnem okolju, ki izhajajo iz naravoslovno-tehnične tradicije. To je posledica tega, da kot država in kot družba kljub pomenu vode tem vprašanjem namenjamo premalo pozornosti. Zaostajamo pa tudi na področju, ki bi ga lahko opredelili kot teoretično akademski diskurz o vodi. Zato naj bo pričujoči prispevek droben prispevek v tej smeri.

LITERATURA IN VIRI

1. Brenčič, M., 2017. Podzemne vode – med naravoslovjem, tehniko, družbenim in političnim. V: Globevnik, L. in Širca, A. (ur.): Drugi slovenski kongres o vodah, 34-40.
2. Orlove, B., Caton, S., 2010. Water sustainability: Anthropological approaches and prospects. *Annual Review of Anthropology* 39: 401-415.
3. Sivapalan, M., Savenije, H. G., Blöschl, G., 2012. Socio-hydrology: A new science of people and water. *Hydrological Processes* 26, 1270–1276.

PRAVNI VIDIKI TRAJNOSTNEGA UPRAVLJANJA VODA (AKTUALNA VPRAŠANJA)

prof. dr. SENKO PLIČANIČ¹

Povzetek

V prispevku avtor obravnava aktualna pravna vprašanja trajnostnega upravljanja voda na globalni ravni in v Sloveniji. Ugotavlja, da je ključnega pomena za uspešno upravljanje voda (in nasploh vseh naravnih virov) ciljno upravljanje, to je upravljanje na podlagi jasnih in konkretno določenih ciljev. Gre za nov pristop upravljanja države, ki se nanaša na vse njene pristojnosti. Z vidika uresničevanja trajnostnega razvoja, kar je eden glavnih ciljev EU-ja in s tem tudi Slovenije, pa je še posebej pomembno ciljno vodenje oziroma upravljanje naravnih virov. Na njihovem izkoriščanju namreč temelji gospodarska dejavnost – uresničitev trajnostnega razvoja je zato v veliki meri odvisna od uspešnosti uveljavitve trajnostnega modela upravljanja vseh naravnih virov, torej tudi voda. Avtor z vidika omenjenih ciljev analizira obstoječ (pravno-politični) sistem upravljanja voda in predlaga njegove izboljšave.

Avtor v svojem prispevku obravnava tudi vlogo stroke pri (trajnostnem) upravljanju voda in ugotavlja, da bi morala imeti stroka ključno vlogo pri upravljanju voda – tako pri upravljanju voda kot samostojnega sistema kot tudi v okviru prostorskega načrtovanja (v okviru katerega se usklajujejo interesi glede posegov v prostor oziroma na/v zemljišča, tudi vodna in priobalna ter druga zemljišča, pomembna za upravljanje voda).

Avtor prav tako analizira določbe Ustave, ki se nanašajo na pravico do pitne vode in na oskrbo prebivalstva s pitno vodo.

Ključne besede: ciljno upravljanje voda, oskrba s pitno vodo, pravica do pitne vode, trajnostno upravljanje voda

Abstract

In his article, the author analyses some contemporary issues regarding sustainable water management in Slovenia. His starting premise is that water management and the management of all natural resources should be goal-oriented and based on comprehensive national sustainable development plan. In Slovenia, the modern system of policy-making is still to be developed.

¹ Prof. dr. Senko Pličanič, Pravna fakulteta v Ljubljani